

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Gränsdragningen mellan Sverige och Danmark på 1000-talet
Svennung, J.

Fornvännen 219-229

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1966_219

Ingår i: samla.raa.se

Gränsdragningen mellan Sverige och Danmark på 1000-talet

Av J. Svennung

I handskrifter av den äldre Västgötalagen finns i avskrift bevarad bl. a. redogörelsen för en gränsöverenskommelse mellan konung Emund av Sverige och Sven av Danmark.¹ Rubriken är olika i olika handskrifter, den riktiga synes föreligga i codex H,² såsom följer:

Hær sigher af landamærum.

Emundær slemæ var conongær i Vpsalum³ ok Sven tiuguskiæg i Danmark. Þer sattu riftir⁴ mællir Sverikis ok Danmark. Þa næmdus:⁵ af Sweriki †Cakaldi⁶ af Tindælandi,⁶ Bote af Fiædrundælandi, Gasi af Væstmannælandi, Grimaldi af Østrægøtlandi, Nænnir af Smalandum, Thorsten af Væstrægiøtlandi; af Danmark Tolle af Iutlandi, †Gymkil⁶ af Sialandi, Dan af Skani, Grimmulf(ær) af Grimtunum af Hallandi.⁷ Þer tolf sættu sæx stenæ mællir rikiænnæ. Fyrsti sten sta(nda)er a Suntrvasi,⁶ annær i Danæbæc, þridþi ær Kinnæ sten, fiarði i Uracsnæsi, fæmti Hvitæ sten, sætti Brimsæ sten mællir Blecong ok Møre.

Forskningen har i allmänhet tagit anstöt av kungarnas öknamn och ansett att dessa senare infogats i texten eller att åtminstone Sven Tve-

¹ *Samling af Sveriges Gamla Lagar*, utg. af H. S. Collin & C. J. Schlyter I (Sthlm 1827), s. 67 f.; *Sveriges traktater med främmande magter*, utg. af O. S. Rydberg I (1877) s. 46. Riksgränslistan (och den utförliga redogörelsen för Västergötlands gränser) har, med delvis annan värdering av handskrifterna, senare utgivits av Ivar Lindquist i »*Västgötalagens litterära bilagor*», s. 76 ff. (Lund 1941); hans textgestaltning har följts här.

² = B 10 i Kungl. bibl. (se Lindquist anf. arb. s. 74), från senare hälften av 1300-talet.

³ Man observerar att Emund kallas »konung i Uppsala», medan Sven är konung »i Danmark»: känslan av svenska rikets enande tycks ej ännu ha slagit igenom hos den som avfattat texten.

⁴ = 'rämärke'; *raft* = bl. a. 'mätstång' i ortnamn som *Raftamåla*, jfr *Stång(s)måla*.

⁵ NB fackuttrycket nämna (isl. *nefna*, *nefnd*), vilket plägar användas bl. a. när en domare utnämner sina tolv »nämndemän»: jfr Harald Hjärne, Om den fornsvenska nämnden (Uppsala 1872) 16, 19; G. Hafström i *Historiska studier tillägnade Sven Tunberg* 1942, s. 43 ff.

⁶ Genom lång muntlig och skriftlig tradering ha flera både namn- och ordformer starkt förvanskats.

⁷ Collin-Schlyters huvudhandskrift A (= cod. B 59 i K. bibl.), från 1280-talet, har *Grimtun af Hallandi*.

skäggs felaktigt satts in i st. f. Sven Estridsson, vilken levde samtidigt med Emund Slemme.⁸ Nyligen har G. Hafström karakteriserat aktstycket såsom »en på tinget pålyst och . . . upprepad berättelse om gränsmärkenas upprättande, vilken . . . först långt efter . . . händelsen upptecknats. Härigenom förklaras uppteckningens . . . inledning angående de två under sina öknamn omtalade, ej längre levande konungarna».⁹

Egentligen är det blott gränsen emellan svenskt land och Halland som blivit markerad med stenarna. Joh. Kalén har nedlagt ett berömvärdt arbete på gränsorternas identifiering.¹⁰ Gränsmärket nr 2 har han återfunnit i Danabäck, som rinner från Danasjö (Fagereds sn, Hall., och Älvsereds sn, Vg.). Nr 3 *Kinnæ sten* kan ej påträffas, men torde ha existerat på en viss plats mellan Kinnareds sn, Hall., och Hestra, Sm. Nr 4 Vrångsnäs låg ännu under senaste seklet som ödehemman nära ett väldigt bronsåldersröse vid gränsen mellan Breared, Vg., och Femsjö, Smål. Nr 5 *Hvitæ sten* är okänd, nr 6 stod tydligen i eller vid Brömsebäcks utlopp i Östersjön, som gräns mellan Småland och Blekinge.¹¹

Men om stenen nr 1 tvista de lärde. Erik Benzelius d. y. synes ha förlagt *Suntru as* till en punkt mellan Sävedals, Marks och Askims (skall vara: Fjäre) härad,¹² ungefär vid det *Sinuas* som omtalas i en annan gränslista, nämligen den utförliga förteckning över Västergötlands gränser, som bifogats i den yngre Västgötalagens handskrifter.¹³ Kalén tolkar *Sinuas* som *Suinäs* = 'Svinås', på gränsen mellan Älvsåker och Sätla.¹⁴

⁸ C. J. Schlyter, *Juridiska afhandlingar* I (Upps. 1836) 51; O. S. Rydberg a. a. 51 ff.; C. Weibull, i *Hist. tidskrift för Skåneland* VII (1917-21) 12; J. Schreiner i (Norsk) *Hist. tidskrift* 28 (1927 ff.), 381; *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* II 636 f., V 507.

⁹ Jfr I. Lindquist s. 67: »Skriftstycket synes då vara en korsningsprodukt mellan ett statsfördrag i karolingisk stil och en folklig, i traditionen genom långliga tider bure berättelse». Se även E. Hjärne i *Saga och sed* 1948.

¹⁰ Joh. Kalén, *Halländska gränsmärken* (Gbg 1924): om nr 2 s. 130 f., om nr 3 s. 157 ff., om nr 4 s. 172 f.

¹¹ Till Hälsingelagen är fogad en lista, trol. från 1100-talet, över gränsen mellan Norge och Sverige. Den börjar med Ulsjön (Sörli sn, Lierne hd) i Norge och sträcker sig till Hova Högst (Orsa sn, Dalarne), hoppar därefter ca 50 mil direkt till Kungahälla, riksgrensens dåv. slutpunkt vid Göta älvs mynning. Å. Holmbäck & E. Wessén, *Svenska landskapslagar* III (1940) 398, 408 ff.; G. Hafström i *Kronobergsboken*, Växjö 1965, s. 58.

¹² Jfr O. S. Rydberg a. a. s. 51.

¹³ Edition hos Collin-Schlyter I s. 287 ff.; O. S. Rydberg I s. 17 f., I. Lindquist s. 76 ff.: *Nv byriæ i Danaholm. Or Danaholme oc i Stæmnusund, or Stæmnusundi etc.*

¹⁴ Kalén s. 78 f.

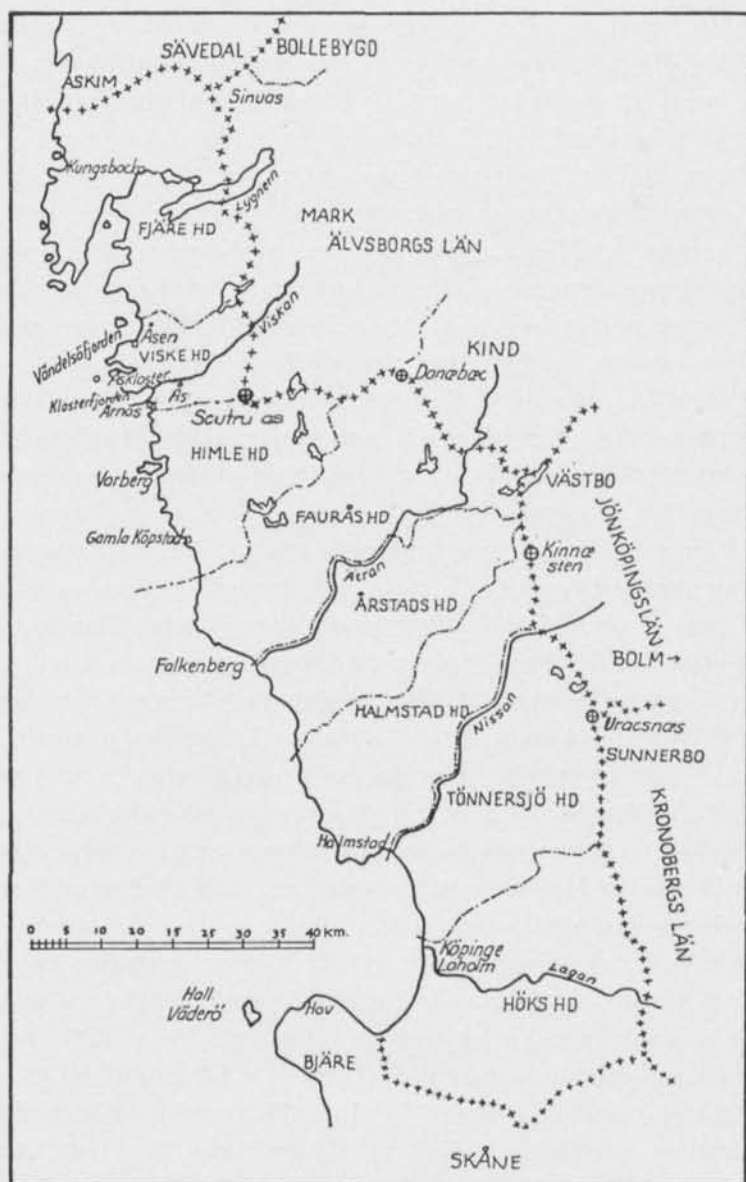

Fig. 1. Halland med fyra medeltida gränsstenar. — Halland mit vier mittelalterlichen Marksteinen.

Mot ett jämförelse av *Suntruas* med *Sinus* anmärker Alb. Sandklef,¹⁵ att i så fall första stenen bleve placerad där Hallands nordgräns

¹⁵ *Namn och bygd* 39 (1951), s. 132 f.

stöter mot Sävedals härad, vilket vore ologiskt, såvida ej Sävedal och Askim då hört till Norge; ty liksom sista stenen låg vid havet i öster, bör första stenen sökas vid havet i väster eller vid en känd riksgrens. Själv drager Sandklef en linje från sten nr 2 Danabäck över det »knä vid gränsen mellan Himle och Viske» (där nuv. Hallandsgränsen från öst-västlig riktning viker av mot norr) rakt mot väster och kommer så till Ås kyrkby och Timmeråsen i Viske vid Kattegat strax söder om Viskans utlopp: detta Ås skulle ha kunnat kallas Södra Ås i motsats till ett längre norrut befintligt Åsen. Dåvarande riksgrensens skulle så ungefär sammanfallit med Himles nordgräns. »Det skulle glädja mig», slutar Sandklef, »om detta diskussionsinlägg kunde leda till fortsatt utredning av den omdebatterade gränsdragningen». Det torde dock vara svårt att finna paralleller till en felskrivning *Suntru asi* i st. f. *Sundri asi.¹⁶

Det finnes emellertid en annan, paleografiskt mera närliggande hypotes: att *suntru asi* (codex B: *siutru asi*) är en förvrängning av *scutru asi*, en plats i ovannämnda förteckning över Västergötlands gränser. Denna gränslista börjar vid Kattegat med Danaholmen utanför Göta älvs mynning och löper åt öster, sedan åt söder, når Viskan vid *Uisulang* (nu Veselången), sen bl. a. *Iulas* = Ullåsen i Grimmares sn, Vg. (av Kalén betecknad med nr 100) och därefter i *Scutruas*, or *Scutruasi* = »i (ån) Skuttras ås, från Skuttras ås» på ovannämnda gränsknä i Halland. Detta *scutruasi* har identifierats med *suntruasi* av Sven Lampa år 1904.¹⁷ Hellquist har antagit, att ån äldst hetat *Skut, den rinner från och har gett namn åt Skottsjön, som ligger på nämnda ås,^{17a} den är biflod till Nissan. Även verket Sverges ortnamn (Älvsborgs län IX: 2, s. 198) identifierar år 1917 *Suntru asi* med *Scutru asi*.

I Kong Valdemars jordebog från 1200-talets förra hälft (fol. 37r) förtecknar en gränslista mellan Halland och Västergötland bl. a. följande gränspunkter i Viskans dalgång (*Wiskærdal*): *Biærnædal* (nu Björndala, nr 101, 102 hos Kalén), *Skutærbughæ* (= 'Skuts båge', en åkrök mellan Bringsgårde och Kusagärde),¹⁸ *Skut sio*, nu Skottsjön. I denna sjö viker gränsen av åt NO och Ö. Sedan följa gränspunkterna

¹⁶ *Suntby* = *Sundby* i *Sv. diplomatarium* I nr 25 är knappast tillräckligt.

¹⁷ *Västergötlands fornminnesförenings tidskrift* II (Mariestad 1904) 163.

^{17a} E. Hellquist, Studier öfver de svenska sjönamnen I 548 (i *Svenska landsmål* 1903-07): *skut (gen. *skutar*) = 'den framskjutande' (jfr *skutta*, *skjuta*, *skott*). Av *Skutar* a 'Skuts å' har blivit *Skutra*, *Skuttra*(n). Se även J. Kalén i *Namn och bygd* 8 (1920), 111.

¹⁸ Jfr namnet *Fuldubogha* hos Kalén nr 248.

i *Hænøflæ* (nu Himle) härad: *Øræ musæ* (nr 112) etc. Men numera bildar Skottsjön gränspunkt mellan Stannareds och Skällinge socknar, båda i Himle härad av Halland, och Grimmareds sn i Marks härad av Västergötland. Då enl. jordeboken *Skut sio* låg i *Wiskærdal*,¹⁹ skulle alltså häradsgränsen efter jordebokens tid ha flyttats från Stannareds sydgräns till dess nordgräns: Himle har vuxit på Viskes bekostnad.

Sverges ortnamns uppfattning biträdades av Erik Noreen: »Fördelarna av denna hypotes äro uppenbara. Märket blir förlagt till den skarpaste kröken på gränslinjen, jämte den krök, som markeras av . . . Danabäck, upptaget som nästa märke . . . Ett *Scutru* kan i själva verket ytterst lätt under den skriftliga traditionen ha förvanskats till *Siutru* (så cod. B) och, med en stapel för mycket, *Snutru*, . . . *Suntru*.»²⁰ — Ivar Lindquist²¹ yttrar: »Snarlikheten talar onekligen för ett sammanhang».

Men hur skall man då förklara, att 1000-talets gränsdragning börjar i inlandet i väster, men går ut till kusten i öster?

En orsak kunde tänkas vara att vid fördragets ingående Nordhal- land och landet upp till Göta älv varit besatt av norrmen, så att danskarna och svenskarna ej kunde nå riksgrensens västligaste punkt vid Kattegat. Sådant kan måhända läget ha varit före och efter det stora sjöslaget utanför Nissans mynning,²² då Sven Estridsson blev i grund besegrad av Harald Hårdråde; enligt Snorre Sturluson kom han med knapp nöd undan med livet.²³ Den samtida skalden Tjodolf Arnorsson säger,²⁴ att kungarna försonades på tredje året därefter. Det kan tänkas att Sven velat ha sin gräns mot Sverige garanterad då.

Men låt oss nu betänka berättelsens detaljer. Kungen i Uppsala och kungen i Danmark ha enats om att genom tolv »nämnde» män sätta ut gränsstenar: av dessa förnämna män namnges de i Uppland och Jutland främst, de i Västergötland och Halland — med bästa lokalkänne-

¹⁹ Se S. Aakjær: *Kong Valdemars jordebog I-III* (Københ. 1923-45), spec. II s. 273 till p. 37 r; Kalén 116.

²⁰ *Namn och bygd* 13 (1925), 127. ²¹ A. a. 80.

²² Koncentrationen av danska skattefynd 1050-1066 tyder på krigstider (sju fynd i Skåne och Blekinge) enligt R. Skovmand i *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed* 1942, 193 f.; jfr N. Rasmusson i *Nordisk tidskrift* 1957 s. 244, 250.

²³ Jfr J. Schreider i (Norsk) *Histor. tidsskrift* 29 (1930 ff.), 37 ff.

²⁴ *Sexstefia*, omkr. 1065. Jfr *Harald Hårdrådes saga* kap. 71 (73). Före slaget hade Harald härjat Hallands kust, enl. kap. 61 (63).

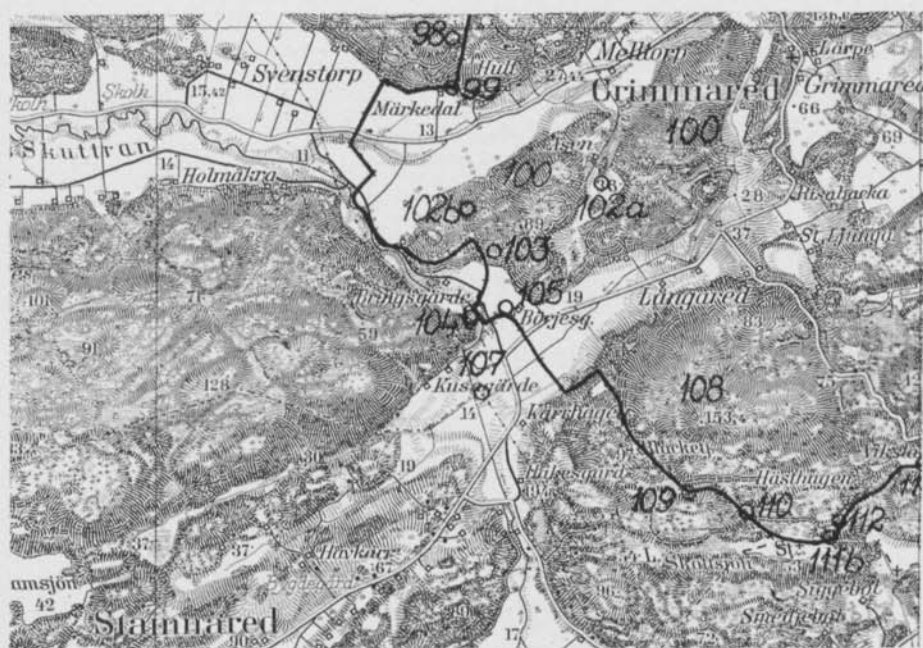

Fig. 2. Detalj av gränsen mellan Halland och Västergötland vid Skottsjön på Scutruas (med Kaléns numrering av gränspunkterna). — Die Krümmung der Hallandsgrænze am Skottsjön auf dem Scutruas.

domen — sist. Detta torde förutsätta, att de av konungarna nämnde männen samlats till överläggning på någon lämplig plats, där även kungarna kunna ha varit tillstädes. Vi ha då att undersöka, var enligt tillgängliga källor riksgränsen gått och var »internordiska» möten plägade hållas i dessa tider.

Vid 800-talets slut tycks hela vår västkust fr. o. m. Bohuslän t. o. m. Skåne ha behärskats av danskarna, enligt normannen Ottars berättelse för Alfred den store.²⁵ 1000-talets skaldediktning synes ge vid

²⁵ Jfr *Fornvännen* 60 (1965), 21 f. — Ovisst är väl, vilket värde man skall tillmätta uppgifter om 900-talets färder, vilka meddelas i den omkr. 1200 författade Laxdöla saga: den är ganska fritt diktad med godtycklig kronologi. Där läsa vi i kap. 12: I början av sommaren begav sig konungen (Hakon) i mötesledning österut till Brännöarna för att förnya fredsfördraget för sitt land, såsom lag var att vart tredje år skulle ske. Detta möte skulle äga rum mellan hövdingarna för att avgöra de mål, som kungarna hade att döma i. — Jfr G. Hafström i *Histor. studier tillägn. S. Tunberg* s. 49. Om Brännöarna (*Brennöyar*) se J. Alin i *Göteborgs och Bohus läns fornminnesförenings tidskrift* 1919 (Gbg 1920) s. 21–39 (med kartor). De ligga ca 3 km SO om Danaholmen, S om älvmyningen.

handen, att kusten nu blivit delad mellan Danmark och Norge: det talas om försoningsmöten mellan deras konungar österut vid Älven, *austr við Elfi*, den vanliga benämningen på Göta älv.²⁶ Av latinska historieskrivare från slutet av 1000-talet till början av 1200-talet²⁷ tycks vidare framgå, att det var Göta älv, som utgjorde gränsen mellan de båda länderna. Av intresse är skildringen hos Theodricus Monachus, att Magnus den gode av Norge seglade mot Danmark och därvid nådde Brännöarna utanför älvens mynning: där mötte han konung Harde-Knut av Danmark och förlikades med honom.²⁸

Även Heimskringla pekar i samma riktning. Må vara att detaljer där äro oriktiga, så visar den dock vad uppfattning Snorre Sturluson hade om den gamla riksgränsen och den roll Göta älv har spelat.²⁹ I Olav den heliges saga³⁰ säger en bonde från Viken till norske konungen: »Vi bönder veta, hur landet sen gammalt varit delat mellan Norges konung, sveakonungen och danakonungen, nämligen så, att Göta älv har bildat gränsen från Vänern och till havet, norr därom skogsbygderna upp till Eidaskog, och därifrån Kölen allt norrut till Finnmarken». Beträffande Magnus den godes och Harde-Knuts nysnämnda möte vid Brännöarna tillfogar Snorre,³¹ att tolv män, de yppersta från vartdera riket, jämte konungarna avlade ed, att förlikningen — som innebar att den av kungarna, som överlevde den andre, skulle ärva den andres rike — skulle hållas så länge de levde. Om försoningen mellan Sven Estridsson och Harald Hårdråde berättar Snorre: »Det avtalades, att ett förlikningsmöte skulle hållas i *Elfi* emellan konung Harde-Knut och konung Sven . . . Försoning kom till stånd på det villkor, att Knut skulle ha Norge och Sven Danmark intill den gräns, som av gammalt (*at fornu*) hade varit mellan de båda rikena.»³²

²⁶ J. Schreiner i (Norsk) *Histor. tidsskrift* 28 (1927-29), s. 376 och 381. Gunnar Olsson, Sverige och landet vid Göta älvs mynning under medeltiden (*Göteborgs högskolas årskrift* 59 (1953), 21.

²⁷ Adam av Bremen IV 13 f., *Historia Norwegiae* p. 73, 5; 77, 1 f. *Prima patria 'Sinus orientalis'* ['Östra Viken'] *dicitur, a terminis Daciae oriens*; Theodricus Monachus p. 46, 3 (båda i *Monumenta historica Norvegiae*, ed. G. Storm, Kristiania 1880).

Hos Adam heter det om Göta älv 4, 21: *per medios Gothorum populos currit in oceanum*, men i scholion 131 (enl. Schmeidler sannolikt av Adam själv): *a Nordmannis Gothiam separat*.

²⁸ Jfr J. Schreiner i (No.) *Hist. tidsskrift* 29 (1930-33), s. 34-37.

²⁹ Jfr G. Olsson 31.

³⁰ Kap. 61.

³¹ *Magnus den godes saga* k. 6 (7). Jfr *Magnúsflokkr* 5.

³² *Harald Hårdrådes saga* kap. 71 (73) enl. Emil Olssons övers. Enl. kap. 34 skall Sven

Även Sveriges och Norges regenter skola enligt Snorre ha sammanträffat vid älvmyningen. Olav den heliges saga³³ berättar, att konungen förlikades med Olov Skötkonung i Konungahälla (Kungälv) och att Olav mötte kung Anund av Sverige i *Elfi við Konungahellu*. År 1101 sammankommo alla tre Nordens konungar på samma plats: Magnus av Norge, Inge *Sviakonungr* och Erik Svensson Ejegod av Danmark, allt enligt Magnus Barfots saga 15 (17). År 1241 träffades där Hakon Hakonsson den gamle av Norge och Erik Eriksson av Sverige.³⁴ — Dessutom må noteras, att nyssnämnda norska konung samt Birger Jarl mötte representanter från Danmark åren 1253 och 1254 vid Gullberg, ett fritt liggande litet berg vid Mölndalsåns utlopp i Göta älv.³⁵

Vi ha alltså sett, att nordiska konungar traditionsenligt sammanträffat i eller vid Göta älvs mynning, något som förefaller vara nära nog självklart eftersom älven var Nordens största flod och bästa trafikled, vid vars utlopp alla tre rikena stötte samman. Även om Sverige innehaft en landremsa till havet (som förr gick längre upp än nu), kunde trestatsmöten ha hållits vid älvens nedersta lopp.

Av ovanstående torde ha framgått, att det är ganska sannolikt att den svenske kung Emund och den danske Sven Estridsson jämte sina tolv »nämnde» män hållit sitt möte vid Göta älvs mynning. Antingen ägde det väl rum i älvmyningen på Danaholmen³⁶ eller Brännö, eller kanske på södra stranden vid det senare omtalade Gullberg. Men ett sådant möte bör snarare ha varit möjligt, när det var fred mellan Danmark och Norge, än när norrmännen gjorde västkusten osäker. Som möjlig tidpunkt kan då tiden efter Svens och Haralds försoning vara tänkbar. Med hänsyn till uttrycket »Utlanden» — (om Askim, Sävedal, Vättle och Hising) sannolikt givet av danskarna som motsats

Estridsson före slaget vid Nissan ha föreslagit, att Harald och han skulle träffas i *Elfinni* (= i Göta älvs mynning) för att antingen med sina skepp kämpa till det yttersta eller förlikas. *Elfr* var det vanliga namnet på Göta älv.

³³ Kap. 94 (97) och 134 (144).

³⁴ Hafström i *Hist. studier* s. 50.

³⁵ Där anlades sedermera skansen Göta lejon (Lejonet), numera inom Göteborgs stad. Om detta och andra liknande möten jfr I. Lundahl, *Det medeltida Västergötland* (1961) 196 f.

³⁶ Anmärkningsvärt är att till 1000-talets gränslägningsberättelse i Västgötagens handskrifter har fogats följande sägenartade anteckning: *Dana holmbær ær skiptær i þre lote. A en lot Vpsalæ conongær, annæn a dana conongær, þridþiæ lot a Noregs conongær. Da ær stæmnæ þerræ var, þa hælt dana conongær i beszle Vpsalæ conongsz, æn noræn conongær i istæd hans.* Hafström (i *Hist. studier* 50) daterar detta kungamöte till 1101; jfr *Magnus Barfots saga* 15.

till det av dem tidvis behärskade Inland i södra Bohuslän³⁷ — kan det synas möjligt, att vissa delar av svensk-danska gränsen, t. ex. i Vättle och Sävedals härad, varit omstridda och nu fastställdes genom gränsdragningen.

I alla händelser före konung Valdemars jordeboks tid (omkr. 1250) har Danmarks nordgräns förskjutits från Göta älv omkr. 15 km åt söder: Askims och Sävedals härad äro svenska.³⁸

Till slut återstår frågan: varför har den första av de sex gränsstenarna placerats i inlandet och ej, som den sista, vid havets kust?

Förmodligen därför att den i ytterst grova drag angivna gränsläggningen uppgjordes just vid den för de berörda rikena gemensamma gränspunkten nära Göta älvs mynning och man ej ansett det nödvändigt att sätta upp en gränssten där.

Om man drar en linje från Göta älvs nedersta lopp vid Göteborg till Skottsjön på »Skuttras ås», torde den i det stora hela motsvara den nordligaste delen av den dåtida dansk-svenska riksgränsen: härvid får man beakta, att den östra halvan av nuv. Sävedals härad icke kommer att ligga inom danskt område. Detta kan förklaras därav att under medeltiden blott den västra halvan av häradet var bebyggd (med 4 kyrkor³⁹), medan de bägge socknarna i öster (Landvetter och Härryda) ej alls omnämns och tydligtvis äro senare bebyggda.⁴⁰

Gränsdragningens summariska karaktär torde framgå även därav att blott de skarpaste krökningarna av gränsen markerades med stenar: nr 1 och 2; den okända nr 5 *Hvita sten* har troligen stått, där gränsen mellan Småland och Skåne vek av österut.⁴¹ Man kan icke antaga, att Sunnerbo har lämnats ur räkningen såsom varande någon obygd: tvärtom var denna landsdel på 1000-talet en av Smålands rikaste byg-

³⁷ Se *Fornvännen* 60 (1965), 22. Man må beakta, att danskarna på liknande sätt be-tecknade Frisland som *Utländen* (Styffe 10).

³⁸ Jfr G. Olsson 32 ff., karta i *Fornvännen* 60 (1965), 18.

³⁹ Härlanda, Partilled, Utby, Örgryte: se C. G. Styffe, *Skandinavien under unionstiden*³ (1911), 144.

⁴⁰ I. Lundahl, *Det medeltida Västergötland* 190.

⁴¹ De nuverande gränserna mellan Halland, Småland och Skåne förenas i Storsjön (f. d. Möcklesjö) mellan Hishult och Markaryd. Kalén (s. 191) nämner dock intet om någon *Hvita sten* här. Olika hypoteser om denna stens läge finner man hos Rydberg a. a. 51; Curt Weibull i *Historisk tidskrift för Skåneland* VII (1917-1921) 14 f.; G. Virdestam i *Hyltén Cavallius-fören:s årsbok 1923* s. 49 f.; G. Hafström i *Meddelanden från Kalmar läns fornminnesförening* 22 (1934), 85 ff.

der. Dess 19 runstenar vittna om vidsträckta förbindelser alltifrån England till Bysans, de stora, på vilt rika skogarna möjliggjorde en lönande skinnexport.⁴²

Det har visat sig, att gränsstenar (liksom runstenar) ofta blivit resta vid gamla vägar. Sandklef (a. a. 1936) påpekar ett par fall här. Gränsstenen nr 3 stod där vägen från Nissans mynning över Torup korsar gränsen till Småland och fortsätter till S. Hestra och Burseryd. Nr 4 stod där vägen genom Simlångsdalen längs Fylleån korsar landskapsgränsen och går vidare mot Bolmen, ganska nära gränsen mellan Västbo och Sunnerbo.⁴³ G. Hafström säger i Kronobergsboken 1965 s. 59, att av Tiohärads i Småland 34 gränsmärken (publicerade av C. Härenstam 376 f.) flertalet ligger, där gränsen skär en gammal väg eller ett vattendrag, i allmänhet ett sådant som kunnat brukas som vinterväg.

Zusammenfassung

Die Grenzmarkierung zwischen Schweden und Dänemark im 11. Jahrhundert

In Handschriften des älteren Västgötagesetzes finden sich mehrere Zusätze, u. a. die Abschrift eines alten Berichtes über eine Grenzregulierung zwischen den Königen Emund von Schweden (Uppsala) und Sven von Dänemark, bei der sechs Grenzsteine zwischen die Reiche gesetzt wurden: Der erste Stein steht *a Suntru asi*, der zweite *i Danabæc* usw. Nr. 2-4 sind von Forschern auf der Grenze zwischen Halland und Västergötland identifiziert worden. Nr. 5 ist unbekannt, Nr. 6 stand in Brömsebäck an der Ostsee, zwischen Småland und Blekinge. — Hier soll die umstrittene Lage von Nr. 1 erörtert werden. Früher hat man *Suntru as* mit dem in einer jüngeren västgötischen Grenzliste erwähnten *Sinus* verknüpft (*as* bedeutet Bergsrücken). A. Sandklef hat angenommen, dass die damalige Reichsgrenze etwa mit der Nordgrenze Himles zusammenfiel und dass das jetzige *As* an der Mündung der Viskan einst etwa *Södra As* genannt worden ist. Es ist aber mit Schwierigkeiten verbunden, genügende Parallelen zu einer Schreibung *Suntru* für etwa *Sundri* zu finden. Leichter ist wohl, hier eine Verdrehung für *Scutru asi* zu sehen. Dieser Ortsname bezeichnet einen Bergsrücken, auf dem das Flüsschen *Scutra*, jetzt Skuttran, aus dem See *Skottsjön* fließt, wo die alte Reichsgrenze im Norden Himles eine Krümmung aufweist. Nach den historischen Quellen bildete wohl der Göta älv die Reichsgrenze zwischen Nor-

⁴² Jfr R. Kinander, *Kronobergs läns runinskrifter* (ak. avh. Uppsala 1935) 3-6; C. Härenstam, *Finnveden under medeltiden* (ak. avh. Lund 1946) 18 ff., 25-28. Jfr Kalén nr 209 på kartan sid. 162 och nr 241 på sid. 181.

wegen und Dänemark; es ist anzunehmen, dass die Grenze zwischen Dänemark und Schweden am unteren Göta älv (etwa in der Nähe des heutigen Göteborg) begann. Da die Könige allem Anschein nach althergebrachterweise an der Mündung des Grenzflusses Göta älv zusammenkamen, hat man es nicht für nötig gefunden, hier einen besonderen Grenzstein zu errichten. Höchst summarisch setzte man den ersten Stein auf *Scutru as* an der ersten grossen Krümmung im Norden Himles, den zweiten Stein an der zweiten grossen Krümmung usw.